

ОБРАЗ РІДНОГО КРАЮ
В ЛІТЕРАТУРНОМУ АЛЬМАНАСІ «ХЕРСОНЩИНА.
АРТСПРОТИВ»

Немченко І. В.,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри
української й слов'янської філології та журналістики

ORCID ID: 0000-0003-3041-1313

nemchenko1958@ukr.net

Херсонський державний університет

Сучасна російсько-українська війна, в якій Кремль, як це було й раніше під час інших конфліктів, порушує усі можливі міжнародні домовленості й безпекові гарантії, знайшла широке відображення в творах художньої літератури. Маніакальна путінська ідея знищення української нації та держави наразилась на природний опір з боку українців та й усього цивілізованого світу, подивованого стійкістю й нездоланністю нашого народу. І херсонський регіон не став винятком, засвідчив свою органічно притаманну українськість. Про воєнні будні, окупаційний терор, злочини агресорів і мужність місцевого резистансу розповідають книжки херсонців, як-от «Сни про Херсон» історика А. Петрика, «Дніпро рятує Україну» письменника В. Кулика та ін. Ця актуальна проблематика характерна і для нового літературного альманаху «Херсонщина. Артспротив» (2023).

Метою нашої розвідки є простеження особливостей творення образу рідного краю в поезіях співавторів цього видання.

Альманах «Херсонщина. Артспротив» увібрав ліричні тексти понад 50 професійних письменників та amatorів, стурбованих долею вказаного регіону й усієї України. Співавторка ідеї й упорядниці видання, організаторка мистецького проєкту «ЛітТЕРРА» Ю. Майстренко відзначила в передмові: «Спротивом Херсонців захоплювався і захоплюється весь світ. Вони виходили, озброєні лише жовто-блакитними прапорами і непохитною вірою в серцях, проти танків і вогнепальної зброї. Вони допомагали ЗСУ, вони розклеювали листівки, незважаючи на загрозу потрапити «на підвал»... А ще Херсонці чинили спротив Словом» [1, с.3]. Інша співтворчиня альманаху, очільниця письменницько-музичного заходу «Поетична шафа» А. Мовчан додає: «Довгий час я ловила себе на думці: кому потрібна творчість, коли людям немає що їсти? Але зараз розумію: ніщо так не насичує, як мистецтво! Озброєні українським словом, ми впораємось зі всіма труднощами!» [там само]. Письменник і тележурналіст А. Марущак, що виступив редактором альманаху,

так передав загальний настрій містян у день визволення від окупантів 11 листопада 2022 року: «Безмежна радість, ейфорія, повернення свободи святкував Херсон. Цього не забути ніколи!» [1, с.11].

Прикмети рідного краю, що вперто протистоїть шаленій російській агресії, виписуються в текстах альманаху від першої до останньої сторінки видання. Це образ синтетичний, що складається з кількох вимірів: 1) Образ матері-України, що страждає від чергових лихоліть і благословляє на подвиг своїх синів і доньок, які захищають не лише рідну землю, а й весь цивілізований світ; 2) Образ Херсонщини як південноукраїнського регіону, що відчуває себе невід'ємною частиною незалежної й соборної держави; 3) Образ Херсона як пульсуючого незламного серця цього причорноморського краю.

Образ України на тлі російсько-української війни опоетизовано на сторінках альманаху в творах М. Азізової («Земля моя свята»), Ю. Бережко-Камінської («Їхали ми селами...»), Г. Бокшань («Одіссея 2022»), І. Грунде («Ходіть, послушайте, чи спить сьогодні Харків...», «Нехай ці чорноземи родючі...»), В. Загороднюка («Наш меч і щит зі степу і Дніпра»), В. Кулика («Дивлюсь на мапу – серце мліє...», «У них таки не вистачить ракет...»), А. Марущака («Тримати стрій»), А. Мельниченка («Душі», «Вибухи»), О. Маляренко («Окупація...», «Новий відлік», «Вербичка»), Н. Савицької («Незламна»), Н. Теленчук («У незалежності є особливий присмак...»). У поезії І. Грунде «Ходіть, послушайте, чи спить сьогодні Харків...» репрезентовано мозаїчний портрет бомбардованої московськими нелюдьми України – від Слобожанщини до Таврії, від Приазов'я до древньої нашої столиці: «Живуть на вулицях лиш душі і примари! / Хрести стоять! Хрести... / Людей нема!.. // І Маріуполь не кричить, а тільки стогне ... / Печуть залізом «золото» Херсона, / Серця палають, і плавні, і степи... // Церкви стоять понурі і розстріляні, / Слізьми вмиваються образи святі... / І крик, і плач у стражденнім Києві...» [1, с.6]. Все це здається чимось нереальним, абсурдним, адже світ повертається в дике криваве середньовіччя, відоме з прадавніх літописних оповідей: «Прийшла орда (до нас)... / О, двадцять перший вік!» [там само]. Подібний принцип зображення нищеного ворогами рідного краю застосовує А. Мельниченко у вірші «Душі», де з окремих доль пізнається доля всієї України: «Загинув я у перший день війни. / Я прикордонник, то така робота»; «У черзі я за ліками стояв, / Коли в Чернігів бомба прилетіла. / І так мене ніхто й не поховав, / Нічого майже не лишилося від тіла»; «Прийшла до Маріуполя війна. / Я дуже не хотіла помирати. // Мене на вулиці схопила солдатня. / Два тижні гвалтували й катували. / Коли нагналися, одного дня, / Зжалилися і смерть подарували» [1, с.23].

Для міриадів мешканців окупованих росіянами територій символом рідної країни стали вояки ЗСУ, бійці-визволителі. А. Мельниченко у поезії «Вибухи» через метонімію передає таке очікування, захоплення, віру, надію, любов до них як втілення Батьківщини, що ні про кого не забула в вогнищі війни:

«...Шурхіт хаймарсів упевненість дає, / Що знову скоро прийде Україна. / І дякувати Богу, що ти є, / Моя квітуча, вільна і єдина» [1, с.24].

Елемент травестіювання у душі ліричних візій Є. Маланюка – великого майстра в зображенні образу України – використовує в творі «Одіссея 2022» Г. Бокшань, переплітаючи античну символіку з українськими реаліями сьогодення: «Мій Одиссею, твою Ітаку / Ворог шрамує щодня на танку. / Вічний блукальцю, у Пенелопи / Суконь немає, окрім жалобних ... // Поки тримала тебе Каліпсо, / Тут залишали біду й каліцтво. // Виють на землях твоїх сирени – / Важко лишатись при цім смиренним» [1, с.45].

Образ нескореної й оптимістично налаштованої на перемогу Херсонщини репрезентовано в поезіях К. Бідненко («Пам'ятаєш?»), О. Гунька («Війна. Херсонщина»), В. Загороднюка («Над степом небо зазоріло...»), В. Кулика («Мій дуб таки війну переживе...»), А. Марущака («Морський піхотинець», «Каланчацькі гуси», «Чорнобаївський бабак»), А. Славич («Мій рідний краю, сонечком зігрітий...»), Н. Теленчук («Все чорне», «Калина»), Г. Щидловської («Моя земля») тощо. У мініатюрі В. Загороднюка («Над степом небо зазоріло...») український державний простір оприявнюється в образі вільного й миролюбного степу, що в часи війни здатен захистити свої одвічні цінності: «...Він від вибухів затерп. / І на своє гаряче тіло / Поклав, як щит, у ранах серп» [1, с.39]. Вірш Г. Щидловської «Моя земля» з присвятою «Героїчній Херсонщині» перейнятий трагічними нотками, гострим болем за долю малої батьківщини, що постала як «пограбована та принижена полонянка, / у власному домі згвалтована солдатнею [...] / Говорили, що вона / завжди ходитиме зі строгим нашийником, / який битиметься током / при кожній її спробі звільнитися» [1, с.52]. Та не дочекалися вороги очікуваної покори та смирення, бо «вона зачала, як Марія, / не від гвалту – від духу свободи – святого духу. / І довгих дев'ять місяців носила під серцем плід супротиву» [там само]. Здавалось би, регіональна подія, так би мовити, місцевого значення, та «за її переймами спостерігав увесь світ, / а стрімкі пологи / приймали чоловіки в піксельному камуфляжі, / ризикуючи власним життям» [1, с.53]. І перший крик цього немовляти на ймення Воля «було чути навіть з іншого краю землі: / Херсонщина – це Україна!» [1, с.53].

Загальний образ нездоланої Херсонщини твориться й за рахунок образів окремих героїв. Так, вірш А. Марущака «Морський піхотинець» присвячений саперу В. Скакуну, котрий 24 лютого 2022 року підірвав біля Генічеська міст і себе, затримавши рух ворожої танкової колони. Цей воїн свідомо пішов у вічність заради рідного краю та своїх співвітчизників: «Бог бачив зверху, як він стрімко біг, / Хрустів пісок під берцями, мов стебла. / Біг по мосту нескорений морпіх, / Щоб з ним злетіти у безсмертне небо» [1, с.13].

Образ понівеченого, але нескореного Херсона, що дочекався визволення з-під ненависної окупації, постає у віршах К. Бабечко («Лютий... Двадцять четверте...»), К. Бідненко («Херсон»), В. Гайдамаки («Гімн Херсону»),

Т. Гладиш («Херсону»), В. Загороднюка («1 березня 2022 р., Херсон», «Автограф. Херсон, 1 березня 2022 р.»), О. Кари («Херсонське небо в листопаді...»), О. Кравченка («Сіре небо, хмурі люди...», «Вільний Херсон»), В. Кулика («Антонівський міст»), А. Марущака («Херсон. Травень», «Вільний Херсон»), А. Мовчан («23 квітня», «9 серпня»), О. Могильди («Херсону»), Д. Педь («Помоліться разом за Херсон...»), Л. Пікас («Херсонські протести», «Пісня про Херсон»), О. Піменової («Я хочу зняти з вікон скотч...»), Д. Плотнікова («Моє місто цієї зими – ламуче...»), Р. Полтавець («Херсон. Окупація», «Херсон. Звільнення»), В. Слепчук («Звільнення Херсона»), В. Стасюка («Херсон. В листопаді весна!»), Т. Леонтєвої («Херсон сьогодні. 11-е»), К. Флекман («Слухай, що там сьогодні в Херсоні за свято велике?...», «Ми сьогодні всі трошки херсонці...»), Г. Щидловської («Про віру») та ін. Вірш А. Марущака «Херсон. Травень» поданий у вигляді діалогу з рідним містом. І за цією розмовою проглядає основне: «Місто моє, якщо знаєш, скажи мені, / Коли ми, нарешті, здобудемо волю?» [1, с.15]. Образ Херсона автор творить за допомогою милих деталей («...Хмари, дощем знежирені, / Сохнуть з білизною тітоньки Олі», «Наче з Японії, прийшла сакура / До лікарні Євгена Карабелеша» [там само], а водночас некомфортних («Місто старіє, коли дівчатка і хлопчики / Залишають його з батьками») і злісних штрихів («На блокпосту поблизу автобуса / По пояс хлопці стоять роздягнені. / Орки шукають, як Крим на глобусі, / Тату тризуба чи крила янгола»; «У міській раді вікна вогнем посічені, / Угору дивитись не сила. / Скло біля пошти зібрали, як свідчення, / Вибуховості російських посилок» [там само]. Та зрештою поет віншує вірш обнадійливим: «Херсон тримається, бо за буднями / Буде неділя і Воскресіння» [там само].

З образом Херсона нерозривно пов'язані постаті місцевих діячів, що загинули в дні повномасштабного вторгнення та окупації краю. Це зокрема засвідчують однойменні віршовані епітафії А. Мовчан («Пам'яті Артемія Якименка») та Ю. Абдурашитової («Пам'яті Артемія Якименка»), присвячені херсонському священнослужителю-патріоту, вбитому незадовго до визволення міста від російських загарбників. У творі першої з названих авторок проривається біль від втрати однодумця: «Ти молитись за нас обіцяв – / Молитов і тебе вже нема... // Світ безчесний – то догма гірка. / Мир для мирних – ілюзія мрій. / Закарбую твій образ святий / І проллю в поетичних рядках» [1, с.10].

Літературний альманах «Херсонщина. Артспротив» (2023) бойовитим і ніжним, тихим і патетичним словом долучається до всенародної боротьби з московськими окупантами. Наскрізний у творах співавторів видання образ рідного краю постає в різних іпостасях і вимірах, але попри трагічні моменти завжди в ореолі світла, добра, переможності над силами агресії, темряви, зла.

Література

1. Херсонщина. Артспротив: літературний альманах. Одеса: Олді+, 2023. 171 с.

Немченко І.В. Образ рідного краю в літературному альманасі «Херсонщина. Артспротив». *Way Science: International Electronic Scientific and Practical Journal*. 2023. August: *Global Society in Formation of New Security System and World Order: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Internet Conference, July 27-28, 2023*. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, 2023. С.259-261. <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2023/08/Conference-Proceedings-July-27-28-2023-1.pdf>